

HOTTÓ ISTVÁN

Gondolatok a határórség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

*„A nemzet kegyelelte legyen
emlékeztető a hűsége,
a kötelességre a magyar Haza szabadsága iránt...”¹*
Kossuth Lajos

Bevezető gondolatok

A határórség napját 1992-től kezdődően minden évben június 27-én, Szent László napján, a határőrök védőszentjének napján ünneplik. A hagyományt az sem szakította meg, hogy 2008. január 1-jével a szervezet beolvadt a rendőrségbe, azonban napjainkban tulajdonképpen Béndek József határőr altábornagynak, a határórség utolsó országos parancsnokának kezdeményezésére Apátistvánfalván², a volt határőr őrsből kialakított Határőr Emlékhely az egyetlen szimbólum, ami megmaradt a határórségből, és őrzi az emlékeket és hagyományokat.

A második világháború befejezését követően a visszaállított határok mentén kezdődött meg a határok őrizete Magyarországon. 1945. február 22-én a honvédelmi miniszter a honvéd kerületparancsnokságok keretében

¹ Kossuth levele, Emlékeztető hűsége, kötelességre

Forrás: <https://www.magyaridok.hu/lugas/kossuth-levele-3530249/>

Letöltés ideje: 2023.08.24.

² Apátistvánfalva (szlovénül: Števanovci vagy Štivanovca, latinul: Estevanfaloa, németül: Stefansdorf) község Vas vármegye Szentgotthárdi járásában az osztrák–magyar–szlovén határ találkozásánál lévő szentgotthárdi kistérségben helyezkedik el, az osztrák határátkelőhelytől 10 km-re, a szlovén határátkelőhelytől 3 km-re. Lakosainak egy része szlovén (vend) nemzetiségű. A község egész területe az alpokaljai dombságon helyezkedik el, 270 m és 340 m közötti tengerszint feletti magasságban. Közvetlen társközségei Orfalu és Kétvölgy községek.

határportyázó századok felállításáról döntött. A Honvéd Határőrség megalakulása után a magyar–jugoszláv határnak a Vas megyei Apátistvánfalvát érintő szakaszát a 7. (csepregi) Határvadász Zászlóalj 22. (körmendi) határportyázó százada őrizte és felügyelte. A határőrség 1950. január 1-jétől az Államvédelmi Hatóság alárendeltségébe került. A határőrizetet átszervezték, és létrejött a Zalaegerszegi Határőr Kerület, a határportyázó századok őrsei a kerület alárendeltségében működő határőr zászlóaljak szervezetébe kerültek.³

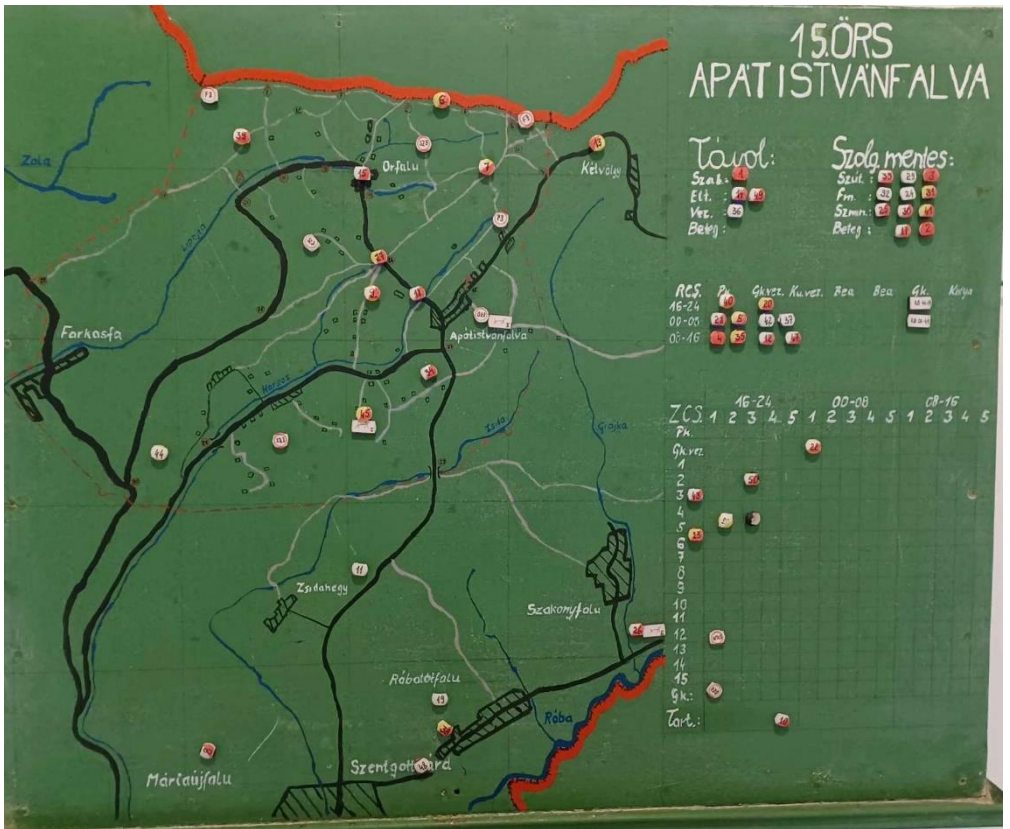
1954-ben és 1955-ben újabb átszervezés történt a határőrizet területén, mely során a zászlóalj-parancsnokságok megszűntek, így az őrsök a határőr kerület közvetlen alárendeltségébe kerültek.

Az 1956 utáni időszakban az apátistvánfalvai őrs életét a határőrség egészére jellemző lassú fejlődés határozta meg. Apátistvánfalva elnyerte a „Határörközség” címét, mely bizonyította az őrs és a település lakosságának kiváló kapcsolatát is. Az ünnepélyes címátadásra 1982. augusztus 15-én került sor. A rendszerváltás után a határőrség szervezetének átalakulása és változásai az apátistvánfalvai őrsöt is elérték. A Zalaegerszegi Határőr Kerület 1995-ben megszűnt, és az őrs a Szombathelyi Határőr Igazgatóság alárendeltségébe került. A határőrizeti kirendeltségek létrejöttével az apátistvánfalvai határőr őrsöt 1991-ben felszámolták.⁴

³ Fórizs Sándor: A határőrség megalakulása, valamint tevékenysége az első években (1945-1950). Magyar Rendészet 2015/6. szám. 89–102. o.

⁴ Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely. Az apátistvánfalvai őrs története című tájékoztató. 2007.

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

1. számú kép
Eligazító tábla

Az akkor megszűnésre ítélt őr szizenhat év múltán újjászületett, 2007-ben Béndek József határőr altábornagy szervező munkájának köszönhetően emlékhellyé vált. Az apátistvánfalvai őrön elhelyezték a határőr emlékművet, melynél Szent László napján minden évben megemlékeznek és koszorúkat helyeznek el a volt határőrök.

A határőrség utolsó országos parancsnoka, Béndek József határőr altábornagy gondolatai a határőrség megszűnéséről

Béndek József határőr altábornagy, a határőrség utolsó országos parancsnoka 2023. június 25-én Apátistvánfalván a volt határőr őrsőn a Szent László napi megemlékezésen osztotta meg velem gondolatait a határőrség megszűnésével és az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely történetével kapcsolatban.

„A határőrség megszüntetésének, valamilyen szervezetbe történő beolvastásának gondolata nem az Európai Unióhoz való csatlakozással összefüggésben merült fel először. A rendszerváltás után több szervezet – honvédség, vám- és pénzügyőrség, rendőrség – részéről is voltak próbálkozások a szervezet megszerzésére, de ezek akkor nem kaptak politikai támogatást.

Az önállóság megtartásában segítségünkre volt a délszláv háború kitörése is, melynek során a határőrség – együttműködve a társszervekkel – saját erejének és technikai eszközeinek felhasználásával lezárta az államhatár érintett szakaszát, és biztosította az ország biztonságos működését, a határ mellett élők élet- és vagyónbiztonságát.

A biztonsági kockázatok erősödése, gyors reagáló képességű, megerősített, kellő mobilitással rendelkező alegységek létrehozását tette szükségessé. Ennek jegyében alkották meg a 3028/1992. számú kormányhatározatot az államhatárok azonnali lezárására alkalmas kötelék felállításáról. Ennek érdekében először úgynevezett akciószázadokat, majd speciálisan felkészített határvadász századokat hoztak létre, amelyek az orosz államadósságból beszerzett páncélozott szállító harcjárművekkel, páncéltörő eszközökkel felszerelve jelentős erőt képviseltek. A határ megerősítésére először 1995-ben a Duna és a Dráva kifolyása közötti határszakaszon, majd másodszer 1999-ben a Duna és a Tisza folyók között került sor. A határvadász századok mindkét esetben az ideiglenesen létrehozott Viszonylati Parancsnokság irányítása alatt, határvadász zászlóaljak alárendeltségében példásan teljesítették feladatukat. Az alkotmány 1993. évi módosítása rögzítette, hogy a határőrség kettős rendeltetésű fegyveres szerv,

amelynek védelmi és rendészeti feladatai egyaránt vannak. Ugyanebben az évben az országgyűlés elfogadta az idegenrendészeti törvényt, amelynek 1994. május 1-jei hatályba lépése jelentősen megváltoztatta a határőrség jogállását, hatáskörét és működésének feltételeit.

Az idegenrendészeti és a rendőrségi törvény hatálybalépésével a határőrség nyomozó- és idegenrendészeti hatósági jogköröket kapott. Elfogadták a 73/1997. (VII. 17.) OGY határozatot a határőrség fejlesztésének irányairól, melynek megfelelően megszületett a sorozott állomány teljes kivonásának ütemét előíró 2141/1997. (V. 30.) számú kormányhatározat. Így jutunk el 1998. április 25-ig, az utolsó határőr sorkatonák leszereléséig. Ezzel lezárult a határőrség történetének 1946–1998-ig tartó ötvenkét éves szakasza, és kezdetét vette a hivatásos határőrízet 2008-ig tartó alig tíz éve, amely a rendőrségbe történő integrációval, a határőrségnek, mint szervezetnek a megszűnésével zárult.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás jegyében a határőrség 1998-ban megkezdte a Schengeni Egyezmény által előírt határőrízeti feltételek teljesítésére való felkészülést. A tíz csatlakozó ország közül a legjobb minősítést kaptuk a felkészültségünkre. 2004. május 1-jén csatlakoztunk az Európai Unióhoz: Ausztriával ideiglenes schengeni külső, Szlovéniával 102 km és Szlovákiával 680,9 km hosszú uniós belső határszakaszunk jött létre, ahol megszűnt a határforgalom-ellenőrzés. Az Ukrajnával, Romániával, az akkor még Szerbia és Montenegróval, valamint Horvátországgal közös határszakaszunkon 1103,5 km hosszan az Európai Unió külső határa jött létre, ahol a határőrségnek már nemcsak a Magyar Köztársaság érdekeit kellett szem előtt tartania, hanem valamennyi tagállamét, éppen ezért a magasabb biztonsági követelményeknek, a schengeni joganyag előírásainak maradéktalanul meg kellett felelni.⁵

A 2004-ben módosított alkotmány alapján 2005. január 1-jétől megváltozott a határőrség jogállása. Országos hatáskörű, alapvetően rendészeti

⁵ Sallai János: Államhatárok a Kárpát-medencében. De iurisprudentia et iure publico. Jog- és politikatudományi folyóirat 2008/1. szám. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Politológiai Tanszék. 145. o.

feladatokat ellátó, fegyveres rendvédelmi szervezetté vált, amely 2006 júniusáig a Belügyminisztérium, majd – a rendőrségbe történő beolvasztásáig – az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium felügyeletével működött. A 2005-ben módosított alkotmány megnyitotta az utat a határőrség megszüntetésének irányába. Miközben lázasan folyt a schengeni követelmények teljesítésére való felkészülés, megkezdődött a rendőrséggel való integráció előkészítése. A konkrét döntés a 2007. év elején született meg, a határidő 2007. december 31. volt.

Úgy gondolom, hogy akik nincsenek tisztában azzal, hogy egy átszervezést, egy szervezet megszüntetését hogyan kell előkészíteni, milyen feladatokat kell végrehajtani, milyen költségvetéseket kell elvégezni, azoknak fogalmuk sincs arról, hogy ez a döntés mennyi egyszeri és mennyi rendszeres költségbe fog kerülni a költségvetésnek. A megszüntetéssel lesz-e nyeresége a költségvetésnek, vagy csak úgy gondoljuk, hogy takarékosabb megoldás lesz? Ilyen számítást mi nem láttunk. A határőrség végzett költségvetést, de csak az általa tervezett szervezetre. Amikor átszervezés van, sok tapasztalt embernek megnyílik a lehetősége, hogy nyugállományba vonuljon, vagy egyéb módon távozzon. Óriási szaktudás távozik a rendszerből, amire nagy szükség lenne. Annak jelentős költségei is vannak: például a jubileumi jutalom, a szabadságmegváltás, sok minden, ami egyszeri többletköltség, de fizetni kell.

Nemzetközi tapasztalatszerzés érdekében meghívtam az osztrák szövetségi rendőrség vezetőjét – aki az ausztriai illetékes szervek összevonása előtt a csendőrség parancsnoka volt, és ő irányította az összevonást –, hogy tájékoztasson bennünket az ottani tapasztalatokról. Nagyon érdekes és tanulságos előadást tartott. Öt évig készítették elő az összevonást, lakossági fórumokat szerveztek, amelyeken több esetben a miniszter személyesen is jelen volt. Minden szervezet működését elemezték, hatékonyságvizsgálatokat végeztek, költségvetési elemzések készültek, gondot fordítottak az állomány véleményére. A végén azt mondta, hogy kevés volt az idő.

Ezen a tájékoztatón a minisztérium képviselője, a határőrség és a rendőrség vezetői állománya vett részt. A rendőrséggel közösen és egyetértés-

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

ben – komoly szakmai vitákkal – kialakítottunk egy olyan tervezett szervezetet, amely meggyőződésünk szerint biztosította valamennyi szakmai feladat hatékony ellátását, az ehhez szükséges személyi, tárgyi és jogszabályi hátteret, a költségvetési szükségletet. Úgy gondoltuk, hogy egy év tapasztalat után a szükséges módosításokat majd megtesszük. A javaslatunk először elfogadásra került, elkezdtünk ennek megfelelően dolgozni, majd két nap múlva ezt visszavonták, és az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumban kidolgozott változatot kellett végrehajtani. A határőrség megszüntetésének gyakorlati folyamatáról – egyes jogszabályok előkészítését kivéve – az akkori minisztérium vezetésének nem volt elgondolása. Megkérdeztem, akkor hogy lesz?

A válasz az volt, hogy biztosan van elgondolásom arra vonatkozóan, hogy méltó módon történjen meg a megszűnés. Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága a Határőrség Országos Parancsnokságán tartott kihelyezett ülésén köszönte meg a munkánkat, az Országgyűlés elnöke emlékezésről adományozott részünkre, az ünnepélyes állománygyűlésen ott voltak a hazai és a külföldi együttműködő partnereink, elköszöntünk az összes sajtótól és beszállítóinktól!”⁶

„Ha már nem leszünk, akkor emlékezzenek ránk...”

Béndek József elbeszélése alapján a leghitelesebb forrásból ismerhetjük meg annak történetét is, hogy a volt apátistvánfalvai határőr őrs hogyan született újjá, mint Határőr Emlékhely.

„A határőrség vezetői állományával megbeszéltük, és a rendőrség vezetőivel is egyeztettük, hogy valamilyen formában emléket állítunk a határőrségnek, mert arra nem számíhattunk, hogy ezt valaki más majd megteszi.

⁶ Béndek József altábornaggyal, a határőrség utolsó országos parancsnokával történt beszélgetés alapján, 2023. június 25. Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely, Szent László napi határőr megemlékezés.

Mindenképpen olyan helyen szeretttük volna kialakítani ezt az emléket, ahol valamikor határőr objektum volt, idegenforgalom van, hogy az emberek is lássák, hogy milyen körülmények között dolgoztunk, ahol fel lehet idézni az emlékeket. Olyan helyre volt szükségünk, amit nem csak magunknak hozunk létre, mert mi tudjuk, hogy mi volt, hanem az embereknek, hogy be tudjanak jönni, és aki nem volt határőr, az is lássa azt, hogy tulajdonképpen mi volt a határőrség.

Egy alkalommal a kétvölgyi határátkelőhely felé menet megláttam a volt apátistvánfalvai őrsöt. Én itt ezen az őrsön akadémista koromban voltam egyszer úgy, hogy itt gyakoroltuk a határrendszértés kivizsgálását az akadémiairól, és akkor jártam itt első alkalommal. Sem előtte, sem utána. Esett az eső, jó nagy gaz volt, ajtó, kapu összevissza dőlve, bejöttem, körülnéztem, és azt gondoltam: megvan, ez lesz az! Gyorsan telefonáltam az országos parancsnokságra, hogy a tulajdonviszonyokat tisztázzuk, ez még mindig a miénk vagy már eladtuk? Mondták, hogy nem adtuk el. Az Őrség idegenforgalmi szempontból frekventált hely. Ez kell nekünk!

Visszajöttünk pár hónap múlva, majd bementünk az apátistvánfalvai őrsre, ahol romokban volt minden. Ahogy mentem hátra az istálló mögé, ismerős hangokat hallottam. Azt gondoltam, hogy szerintem ez a Merkli őrmester. A Merkli Laci a jáki őrsön volt sorállományú határügyi kiképzőtiszthelyettes, amikor én fiatal hadnagyként oda kerültem. És akkor ugrott be nekem, hogy ő apátistvánfalvai. Elkiáltottam magam: Merkli őrmester! Azonnal jött a válasz: parancs! Mindjárt arra gondoltam, hogy talán megvan, aki felügyelné az őrsöt, ha itt kialakítanánk egy emlékhelyet. Megbeszéltük, szívesen vállalta. Hát így kezdtük el.

Eljöttünk a kollégáimmal, akik azt mondták, hogy nagyon szép, vágjunk bele. Ez 2007 tavaszán történt, és november végén adtuk át az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhelyet.

Elbontottuk az épület elejét, mert nagyon rossz állapotban volt. Azt gondoltuk, hogy elég annyi kiállítóhely is, de most már utólag azt mondom, hogy nem volt jó döntés, meg kellett volna hagyni és fel kellett volna újítani azt az épületrészt is. Szerettünk volna emléket állítani a parancsnokságnak,

kerületeknek, őrsöknek, FEP-eknek⁷, századoknak, embereknek, ezért egy kollégámnak megrajzoltam a kopjafákat, Bene Tibor határőr alezredes Szombathelyen szolgált és szépen megfaragta a kopjafákat. A „Határőr Hősök Emlékkövét”, ami a Határőrség Országos Parancsnokságának főbejáratánál volt korábban, ide hoztuk le, és a volt rádióantenna helyére helyeztük el, hogy a határőrségre emlékeztessen.

Az épület falán található a határőrségnél szolgálatban elhunytak márványtáblái, melyek az országos parancsnokság aulájában voltak elhelyezve, majd bevittük a Hadtörténeti Intézet és Múzeumba őket, ahol kialakítottunk egy Határőr Emlékhelyet, és amikor ott parancsnoki váltás történt, és kiraktak bennünket onnan, akkor idehoztuk és felszereltük őket. Nem tudtuk, hogy mi lesz a Határőrség Országos Parancsnokságának épületével, ezért ide mentettünk mindent. Az udvaron lévő padok például mind az országos parancsnokságról valók. Minden igazgatóság és a parancsnokság emlékére ültettünk egy fenyőfát, faragtattunk egy kopjafát.

Jeleztük a határőr igazgatóságoknak, hogy aki tud, adjon olyan tárgyakat, emlékeket, amelyek a határőr élethez kapcsolódnak. Mindenhonnan vadásztuk az eszközöket, felszereléseket, így alakítottuk ki és rendeztük be az őrsöt. Például a hólepel Orosházáról érkezett, mert máshol nem volt. Nehezen sikerült beszerezni a rövidszárú utászcsizmát, amelyiken rajta van a bokacsatoló szij. A célunk az volt, hogy ízelítőt adjunk a mindennapjainkból, ezért van például ügyeletesszoba, fegyverszoba, eligazító, körlet, étkezdé, klub, mozigép, csocsó, könyvesszekrény, Sokol rádió, amiből sok száz darabot adtak ajándékba a katonáknak. Láthatók még jelvények, ruhák, felszerelések, újságok, határőr kiskönyvek, amelyeket 1953 és 1998 között adtunk ki. Ezekon kívül természetesen sok érdekesség is szerepel a kiállított tárgyak között.

Egy kis ízelítő látható a nemzetközi kapcsolatrendszerünkben, az általunk létrehozott Nemzetközi Határrendészeti Konferenciákból, amelyeket 1993 óta évente rendeztünk meg, és ahol a világ ötvenöt-ötvennyolc or-

⁷ Forgalom-ellenőrző pont, határátkelőhely

szága mellett húsz-huszonöt nemzetközi szervezet is képviseltette magát. Elmondhatjuk, hogy a határőrség volt a nemzetközi határrendészeti együttműködés motorja és központja. A határőrség élete elképzelhetetlen volt a szolgálatot segítő kutyák és lovak nélkül, ezért nekik is emléket állítottunk. Berendeztünk egy istállót is, emléket állítva a Kiskunhalason működött lovasiskolának, a híres Határőr Dózsa Sportegyesületnek. Innen military kategóriában olimpiai résztvevők is volt, és minden év májusában több napos nemzetközi lovasversenyt rendeztünk.

Láthatók különböző gépjárművek, hajók. A Csepel teherautót a honvédség vezérkari főnökétől kértem, de van UAZ, Niva, Nissan, Skoda gépjárművünk, Wartburg kishajónk és Amfibiánk⁸, ami egy speciális hajó, és csak a Fertő-tavon használtuk. A sorompó Hegyeshalomból került ide, ahol megpróbált áttörni egy téglával megrakott kamion még annak idején. Az elkövető kirepült a szélvédőn, de a kamion ottmaradt. A három zászlórúd Adyligeten volt felállítva, amikor Magyarország Európai Unióhoz történő csatlakozása megtörtént, és a csatlakozási ünnepséget tartottuk. Ezekre vontuk fel az uniós zászlót, a nemzeti lobogót és a határőr zászlót. A parkosítást egy kertész cég végezte, akik az országos parancsnokságon is dolgoztak. Tulajdonképpen, így menet közben pár hónap alatt alakítottuk ki ezt az emlékhelyet. A kiállítás tablói – az Országos Szlovén Önkormányzatnak köszönhetően – magyar és szlovén nyelven készültek.

⁸ Hegedűs Ernő: Motorizáció a XX. századi magyar határőrizetben. Rendvédelem-történeti füzetek 2016. 28. o. „A Fertő-tó mocsárvilágát Tupoljev Tu A-3 aeroszánokkal (amfibiákkal, kétéltű légcavarhajtású járművekkel) ellenőrizték. Sorozatgyártása 1964-ben indult el. A 9 hengeres, 360 LE teljesítményű AI-14R léghűtéses repülőgép csillagmotorral felszerelt, kettős fa légcavarral meghajtott Tupoljev amfibia (kétéltű) aeroszán képes volt közlekedni a vízen, illetve mocsárban és jégen, havon is, 90 km/h maximális sebességgel. Üzemanyag-tartálya 350 liter, a légcavarok átmérője 1,85 m. Óránként 40 liter benzint fogyasztott. Összesen 4 db került beszerzésre, a határőrség a Fertő-tavon használta őket. 1963-1980 között járőröztek a Fertő-tavon a határőrség Tupoljev aeroszánjai. Alkalmazásuk egyik oka az volt, hogy a Fertő-tó csekély vízmélysége gátolta a hagyományos hajók és motorcsónakok hatékony alkalmazását. Egy példányt az apátistvánfalvai határőr emlékhelyen állítottak ki.”

Forrás: http://real.mtak.hu/88180/1/RTF_XXVIevf_52sz_015-052.pdf

Letöltés ideje: 2023.08.18.

Ez egy egyedülálló hagyományőrző emlékhely, és látod, hogy itt azért összejönnek sokan, sok helyről. Nem csak volt hivatásos határőrök, hanem nagyon sok a volt sorkatona közöttük, akik a határőrségnél szolgáltak valamikor. Itt van két motoros csapat is, akik már tíz éve eljönnek ünnepelni, közöttük is sok határőr található. De itt vannak a Határőr Hagyományőrző Baráti Társaság tagjai is, akiknek döntő többsége sosem volt határőr. Vettek Latviját, Csepel műhelykocsit, Nivát, járőrautót. Ők matricáztatták át a Skoda és a Nissan járőr kocsit eredeti formájára. Előkeresték azt a céget, akikkel annak idején csináltattuk, és újra megvettek mindent és megcsinálták.

Sok látogatónk van itthonról és Szlovéniából egyaránt. Rövidesen elkezdjük majd valamelyest tematizálni a kiállítást, mert mindig egy kicsit változtatni, újítani kell. Ezért megbeszéltük Dr. Balla József rendőr ezredessel, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar dékán-helyettesével és Vájlok László rendőr alezredessel, mb. határrendészeti tanszékvezetővel, hogy június 18. és 20. között eljövünk a családjainkkal és rendezzük a kiállítási helyeket, a koroknak megfelelően összerendezzük az egyenruházatot. Ha mi nem csináljuk, akkor...

Ez nem a maroshévízi Székely Határőr Múzeum... Ezt nekünk kell csinálni! Az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhelyet a Körmenyi Rendvédelmi Technikum a saját költségvetéséből működteti, fizeti a gondnokot, a közüzemi díjakat, és egyre szűkülő pénzügyi lehetősége szerint biztosítja a karbantartást.

A hagyományőrzéssel kapcsolatban egy szervezet arculatát mindig a vezető határozza meg, aki a saját szemléletének megfelelően próbálja formálni. Ezért a többiek ezt rábízák a vezetőre, hogy mondd meg, hogy mit akarsz, és mi támogatunk. Mindenki egyetértett vele, hogy csináljuk, az épület bejáratánál ott van a névsor is, hogy ki mindenki dolgozott itt és az országos parancsnokságon, hogy megvalósítsuk az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhelyet. Mindenki elfogadta, mindenki akarta, és mindenki örült neki, mert határőr volt, és kell, hogy legyen egy hely, hogy valahol emlékezni tudjunk, és ha már nem leszünk, akkor emlékezzenek ránk. Na de valakinek el kell indítania, és az elsősorban a vezető felelőssége.

Tehát nem én vagyok hagyományörző, hanem hála Istennek, sokan vagyunk, de valakinek az élére kellett állni, mert zöld a szívünk, zöld a vérünk, egész addig, amíg élünk!”⁹

Az apátistvánfalvai határőr őrs utolsó őrsparancsnoka

Somogyi Tibor határőr alezredes 1988. szeptember 1-jétől volt az apátistvánfalvai határőr őrs parancsnoka egészen az 1991-es felszámolásig.

„Különleges esemény nem történt a parancsnokságom alatt, a személyügyi parancsok nem számítottak annak. Ellenőrzés céljából Kiss Kálmán parancsnok úr volt egy alkalommal az őrsön.

Szentendrén a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán végeztem, ami már megszűnt. Ott képezték a határőr tiszteket parancsnoki szakon. 1988. augusztus 20-án avattak Budapesten, a Kossuth téren, és 1988. szeptember 1-jén kerültem az apátistvánfalvai határőr őrsre. Akkoriban Kovács Lajos határőr őrnagy volt az őrsparancsnok Apátistvánfalván, így én őrsparancsnok-helyettesként, hadnagyi rendfokozatban kerültem oda, majd rövid időn belül őrsparancsnok lettem. A sorállományú őrs felszámolásáig szolgáltam ott. Feladatunk az államhatár őrizete volt, felügyeltük az államhatár rendjét, megakadályoztuk a tiltott határsértéseket, felderítettük a csempész tevékenységet.

Akkor létezett még határsáv, ahová az mehetett be, aki engedéllyel rendelkezett. Akkoriban az őrs előtt csak az mehetett el, akinek volt engedélye, vagy ott lakott Kétvölgyön, vagy engedélyt kért, hogy bemehessen oda látogatóba. Jugoszlávia, a jelenlegi Szlovénia határán nem volt elektromos jelzőrendszer, ott a határsáv az őrstől kezdődött, onnantól a határ felé volt a határsáv. Nyugaton ugyebár ezt elektromos jelzőrendszer jelezte, tehát nyugaton a kerítés mögött voltunk, délen nem, ott a határ közelében csak úgy lehetett menni, ha bejelentted vagy engedélyt kértél.

⁹ Béndek József határőr altábornaggyal, a határőrség utolsó országos parancsnokával történt beszélgetés alapján, 2023. június 25. Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely, Szent László napi határőr megemlékezés

Mikor én Apátistvánfalvára kerültem, akkor Kétvölgy és Szalafő, mint őrs még működött, később kevesebb őrs lett, és a kétvölgyi őrsöt is megszüntették. Először, mint sorállomány került megszüntetésre, aztán utána ki lett ürítve teljesen, és akkor a mi őrsünk látta el a kétvölgyi őrs őrzését.

Az apátistvánfalvai őrsön huszonhét és harminc fő között volt az állománytábla, ami állt a vezetésből, az őrsellátóból, a tisztesebből (határőrizeti ügyeleti tisztas, a kiképző tisztas és a kutyás tisztas), voltak továbbá lovászok, kutyások, szakácsok, gépkocsivezetők és lövészek, akik a beosztott katonák voltak. Ez az állomány tette ki a harminc körüli létszámot, amivel elláttuk a határőrizeti feladatokat.

Az apátistvánfalvai őrsön és határszakaszon viszonylagos nyugalom volt, kevés határsértővel. Ez a nyugalom annak volt köszönhető, hogy ott egy ügynevezett „zsák” volt gyakorlatilag az osztrák határnál. Felsőszölnök volt az utolsó magyar település, ahova csak egy út vezetett Szentgottárdról. Aki azon a határszakaszon akart illegálisan Ausztriába menni, az nem Apátistvánfalva felé jött. Mindenki, aki azon az úton elment Felsőszölnök felé, az tudta, hogy neki jobbra kell menni Ausztria felé, mi pedig balra voltunk, és akkor Jugoszláviába vagy később Szlovéniába ment volna, de mivel mindenki Ausztria irányába próbált meg határsértést elkövetni, abból az irányból Apátistvánfalva felé nem jött senki. Felsőszölnök után Apátistvánfalva irányába Kétvölgy következett, a kétvölgyi őrs megszűnését követően pedig az apátistvánfalvai őrshöz tartozott a határszakasz egészen a hármashatárig. Később megszűnt a szalafői őrs is, így az őrszentpéteri őrs lett a másik oldalon a szomszédunk.

A határ túloldalán jugoszláv határőr karolák voltak, az őrsnek kapcsolata velük közvetlenül nem alakult ki. Tilos is volt az érintkezés, de nyilván időnként, amikor a határőrök összefutottak, akkor röviden beszélgettek. A későbbiekben a Zalaegerszegi Határőr Kerület, majd a Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság folytatta a hivatalos kapcsolatot a szlovén határőrizeti szervekkel.

Az állomány jó volt, fegyvelemsértések elvértve történtek, ritkán kellett valaki ellen fegyelmi eljárást indítani, de természetesen erre is volt példa. Elsősorban kisebb problémák fordultak elő. A település elöljáróival és a

civil lakossággal kapcsolatos viszonyunk mindig is nagyon jó volt. Ott is létezett iskola, a tanács, és volt egy úttörőtábor is. A települést az őrs mindenben próbálta támogatni. Betakarításkor segítettünk a helyi lakosoknak behordani a terményt, az úttörőtábornak a tisztításra való ruhákat és ágyneműket az őrs szállította be Szentgotthárdra mosatni. Tűz esetén mentünk oltani, amire többször is volt példa, elsősorban erdőrészek égtek. Hasonlóképpen az akkori zord telek alkalmával lovas szánnal segítettünk a helyieknek a közlekedésben is.

A délszláv háború és az öbölháború miatt 1991-ben folyamatosan megerősítések voltak az őrsön, állományunk száz fő fölé duzzadt, fokozott határőrizeti feladatokat láttunk el, tulajdonképpen aki nem aludt, az a határon volt, illetve aki aludt, az foglalta el az ágyat, és így volt a csere, csakis így lehetett megoldani a katonák pihenését, mert nem volt elég ágyunk, hogy mindenkinek külön sajátja legyen. A háborús helyzet nagyon komoly változásokat hozott az őrs életében. Ugyebár volt egy körülbelül ötkilométeres határszakaszunk, ami a kétvölgyi őrs megszűnését követően tovább növekedett. Volt kertünk is, ahol az őrs javarészt megtermelte a friss zöldségeket, amit elfogyasztott.

Az őrs felszámolását megelőzően megkaptam a parancsot, először vitték az állományt, aztán utána mindent, ami volt, vagy ott helyben megsemmisítették, elégették, összetörték, vagy elvitték, ami felhasználható volt...

A korábban általunk őrzött határsávval kapcsolatban különösebb átadás nem történt, maradt minden az irányító szervnél, a Zalaegerszegi Határőr Kerületnél, csak már nem volt őrs Apátistvánfalván, a határsáv már Szentgotthárdhoz tartozott. Nagyon sok minden változott az idők során. Közben megszüntettek három határőr igazgatóságot is, melyeket a mi időnkben még határőr kerületeknek hívtak, a zalaegerszegit 1995-ben. Az igazgatóságok állománya már hivatásos határőrökből állt. Az őrsök helyett kirendeltségek őrizték az államhatárt, hivatásos állománnyal. Egy-egy kirendeltség több volt határőr őrs határszakaszának őrzését vette át, ezért jóval kevesebb hivatásos határőrizeti kirendeltségre volt szükség.

Az őrsöket akkor kezdték el megszüntetni, amikor a határőrségből elkezdték kivonni a sorállományú katonákat, mivel annyi hivatásos katonát

nem lehetett felvenni, mint amennyi sorállományú volt. És ugye a kirendeltségek, a régi, például a volt Zalaegerszegi Határőr Kerület és a Szombathelyi Határőr Kerület, tehát a két volt kerület helyén három kirendeltség működött már csak hivatásos állománnyal. Ezen működött körülbelül 30 őr régen.

Egy igazgatóságnak volt három hivatásos kirendeltsége, a végén már csak... Tehát Zalaegerszeg megszűnt, átvette Szombathely, és a két volt igazgatóság területén három kirendeltség működött, egy Szentgotthárdon, egy Körmenden és egy hivatásos Szombathelyen. Három kirendeltség végezte azt a feladatot, amit régen körülbelül harminc őr végzett.

Az őr megszünése után bekerültem felderítőként a Zalaegerszegi Határőr Igazgatóságra, majd 1995-ben, amikor megszűnt Zalaegerszeg, akkor mentem Csákánydoroszlóra a hivatásos kirendeltséghez kirendeltségvezetőnek, majd 1997-ben, amikor nyomozó hatósági jogkört kapott a határőrség, akkor Körmendre kerültem a bűnügyi szolgálathoz helyettesnek, aztán 2000-től a bűnügyi szolgálat vezetője lettem.

Az apátistvánfalvai őr sok elismerést kapott a parancsnokságom alatt, Aranykoszorús Határőr Őrs voltunk az elért eredményeink elismeréseként. Mérték a katonák kiképzését, a lövészetek eredményét, a tiltott határátlépések számát és az elfogott határsértők számát.

Abban az időben még léteztek önkéntes határőr csoportok, melyek az adott őrshöz tartoztak. Hozzánk Apátistvánfalván három ilyen önkéntes csoport tartozott. Ezek a helyi lakosokból álltak, akik figyeltek, és ha valamit láttak, valami gyanús volt, akkor jelezték az őr felé. Egy csoport volt Apátistvánfalván, egy csoport Orfaluban, egy Kétvölgyön, és ha jól emlékszem, akkor egy Balázsfaluban is. Tevékenységük nagyon hasznos volt, sokat segítettek. Jártak az erdőben, dolgoztak a mezőn, úgyhogy így sok mindent láttak. Amennyiben segítettek a felderítésben vagy a határsértő elfogásában, valamilyen jutalmat, megbecsülést is kaptak. Ezek a csoportok már megvoltak, amikor én odakerültem, úgymond üzemeltetni kellett őket, aztán nagyon hamar megszüntették őket, talán közvetlenül a rendszerváltás után. Létrejöttek az önkéntes rendőrök is, aztán létrehozták a polgárőrséget.

Az őrön költségbe tulajdonképpen csak az élelmezés, az üzemanyag és a tüzelő került, más költségünk nem volt. A napi élelmezési normákra már pontosan nem emlékszem.

Amikor megtudtam, hogy a volt őröm lesz Apátistvánfalván a határőrség hivatalos emlékhelye, akkor jeleztem előjárómnak, hogy én ezzel kapcsolatban sokat tudnék segíteni. Vannak már az emlékhelyen közvetlenül a belépés után olyan adatok, amelyek nem felelnek meg a valóságnak. Például olyan név van feltüntetve őrparancsnoknak, aki nem is volt őrparancsnok, hanem csak helyettes. Valaki így emlékezett, mert ugyebár ez mind emlékezetből készült, mert hát valamikor az 1990-es évek közepén ott bezárt minden, az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhelyet pedig 2007-ben hozták létre. Csaknem húsz év eltelt, és nem emlékeztek már jól a részletekre. Sajnálom, hogy engem, mint volt őrparancsnokot nem kérdeztek meg.

Béndek József határőr altábornagy úr nagyon jól választotta ki az ország egyetlen határőr emlékhelyének helyszínét, amire büszke vagyok. Földrajzilag is kiváló helyen van, aki szeretné, az meg tudja nézni. Kedden is volt több látogató csoport, akiknek Béndek altábornagy úr a tárlatvezetésekben csaknem negyvenöt percben ismertette kiválóan és részletesen a határőrség és az őr teljes történetét. Tudtommal a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen is van egy emlékszoba, illetve Felsőcsatáron is van az egykori elektromos jelzőrendszert bemutató emlékhely.”¹⁰

Körmenyi Rendvédelmi Technikum, mint az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely fenntartója

Az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhelyen a Szent László napi koszorúzási ünnepséget 2019-től szervezi meg a Körmenyi Rendvédelmi Technikum, azt megelőzően az Országos Rendőr-főkapitányság szervezésében zajlottak a koszorúzási ünnepségek. Dremmel István rendőr mérnök ezredes,

¹⁰ Somogyi Tibor határőr alezredessel, az apátistvánfalvai határőr őr utolsó parancsnokával történt beszélgetés alapján, 2023. június 25. Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely, Szent László napi határőr megemlékezés

rendőrségi főtanácsos, a Körmenyi Rendvédelmi Technikum oktatási-igazgatóhelyettese osztotta meg velem gondolatait a határőr hagyományőrzésről és az emlékhelyről.

„Az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely jelenleg a Körmenyi Rendvédelmi Technikumhoz tartozik. A körmenyi intézményben az iskola tanépületének első emeletén egy látványos rendészettörténeti kiállítás tekinthető meg, ami régen a határőrség központi múzeuma volt. Ott került kiállításra például az amfibiának a propellerje, továbbá az S100-as jelzőrendszer eredeti dokumentációja, műszaki leírása, és további nagyon sok érdekes dolog látható és olvasható a határőrizet történetéből. A kiállítás anyagának egy része elkerült Apátistvánfalvára, illetve egy nagyon kis töredéke Budapesten található a Hadtörténeti Múzeumban.

Az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely és a körmenyi múzeum az, ami a Körmenyi Rendvédelmi Technikum kezelésében van jelenleg. Az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely korábban a rendészeti védegyeleté volt, ők tartották karban. Nálunk van megbízási szerződéssel foglalkoztatva a gondnok, illetve a mi költségvetésünkől biztosítják azt, hogy az apátistvánfalvai őrs karbantartási munkálatai el legyenek végezve. Néha kisebb támogatást is kap az emlékhely, mint például a szlovén önkormányzattól is érkezett már segítség, de olyan, mint rendszeres támogatás nem létezik. A magyar állam a saját intézményi költségvetésünkön keresztül támogat.

A hagyományőrzésbe, a hagyományok ápolásába a Körmenyi Rendvédelmi Technikum hallgatóit is megpróbáljuk bevonni, de ők annyira fiatalok, hogy nekik ez már történelem. Nem olyan velünk élő történelem, mint nekem, mert én annak idején, amikor Somogyi Tibor Apátistvánfalván őrsparancsnok volt, akkor az Apátistvánfalva melletti szomszédos őrsön, Kétvölgyön voltam időnként helyettesíteni. Abban az időben Szentgotthárdon dolgoztam az őrsön, illetve 1989-ben bekértem magam Körmendre a kiképzőbázisra, és én onnantól kezdve a bázison, illetve az iskola működésének kezdetétől az iskolában dolgozom.

Apátistvánfalvát a mi intézményünk 2013. május 30-a óta kezeli, a körmenyi múzeumot pedig a 1990-es években hozták létre. Amikor a rendőrség és a határőrség integrációja megtörtént, illetve amikor azt megelőzően az

iskolák átkerültek belügyi alárendeltségbe a határőrségtől, akkor Béndék József altábornagy úr áthelyeztette Körmendről Siklósra a teljes kiállítás anyagát, hogy maradjon meg a határőrség berkein belül, ne kerüljön belügyi intézményhez. Aztán amikor a siklói vár eladásra került, akkor a kiállított anyag egy része visszakerült hozzánk Körmendre, a másik része pedig az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhelyen lett kiállítva, továbbá egy-két kuriózum Budapestre a Hadtörténeti Múzeumba került. A hagyományörzésbe még belefolyik és támogat bennünket a Hagyományörzők Baráti Köre, a Keresztes Csaba által vezetett egyesület, akik nagyon sokat tesznek az ügyért. Van két Fertő-tavi hajóvezetőnk, ők azok, akik igazából még el szoktak jönni segíteni, amennyiben szükséges. Meg kell említenem a Csapó Imrét, aki fertőrákosi volt, és tőle kaptuk meg – hogy milyen úton került a tulajdonába, azt nem tudom – az eredeti műszaki leírását orosz és magyar nyelvű fordításban annak az amfibiának, annak a propelleres mocsárjárónak, ami az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhelyen található. Ráadásul pont annak a lajstromszámú amfibiának, amelyik ott áll bent Apátistvánfalván az udvaron. Ez egy egyedülálló lelet és kiállítási tárgy, de nem csak nálunk Magyarországon, hanem úgy tűnik, hogy egész Európában. Sajnos az amfibia nem működik, felújításra szorul, próbálunk is pályázni, hogy felújíthassuk. A Közzolgálati Egyetem az, amelyik intézmény bekapcsolódott még az utóbbi időben a hagyományörzésbe. A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának Határrendészeti Tanszéke nagyon sokat tesz a határőrizet hagyományainak ápolásáért. Létrehoztak egy alapítványt, és Kovács Gábor tábornok úrnak sokat köszönhetünk, aki szintén határőr volt, 1987-ben együtt végeztünk a főiskolán.

Igaz, hogy a rendőrség felvállalta a határőrség ünnepeit, azokat megünnepelni, illetve a határőr hagyományokat igyekszik tovább ápolni, de azért egy idő után természetesen minden megkopik. Addig, amíg élő emberek vannak, akik ezt a tevékenységet művelték, akik határőrök voltak, addig lesz hagyományörzés, de véleményem szerint, ahogy egyre idősebbek lesznek és elmennek, úgy merül majd feledésbe minden. Meg kell jegyezni, amenny-

nyiben Béndek József altábornagy úr nem így csinálná, nem ilyen elhivatottsággal, akkor nem menne ilyen flottul minden, ami összefüggésbe hozható az emlékhellyel és a határőrizet hagyományápolásával.

A Körmenyi Rendvédelmi Technikum költségvetésére egyébként nem túl nagy terhet ró az emlékhely fenntartása. Tulajdonképpen a gondnok bérét takarja, a felmerülő számlákat, valamint a karbantartási munkálatokat. De amíg Kovács István tábornok úr a gazdasági főigazgató az Országos Rendőr-főkapitányságon, mint rendőrfőkapitány-helyettes, addig számkra az egy hatalmas biztosíték. Ő Győr-Moson-Sopron vármegyében volt határőr, ahol gazdasági területen tevékenykedett. Hozzá eddig bármilyen kéréssel fordultunk, segített. Amikor szükségünk volt kétfélmillió forintba a tetőfelújításra, mert beázott a tető, azt mondta, hogy csináljátok, rendezték, intézte a támogatást. A nagyobb javítási, karbantartási munkálatok finanszírozását minden további nélkül a rendőrség megteszi, amiért hálásak vagyunk.

A hagyományörzéssel és hagyományápolással azt kellene megmutatnunk, vagy azt kellene bizonyítanunk és tudomására hozni mindenkinek, hogy az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely pótolhatatlan. Tehát az, ami ott van, jelen pillanatban olyan minőséget és olyan tartalmat képez, amit ha szétszednek, azt többet az életben nem lehet ugyanígy összehozni. Azt meg kell tartanunk. Az az egyetlen egy probléma van, hogy a határőr mi-voltából fakadóan ez a történet az államhatáron van és nem az ország közepén. Apátistvánfalva és környéke egy meglehetősen kieső része az országnak. Bár azt kell, hogy mondjam, hogy az Őrség egy kicsivel jobb és eredményesebb népszerűsítéssel komolyabb látogatottságra tehetne szert.

Figyelemmel kísérjük a Facebookon a Határőr voltam csoportot, illetve ha felkeressük az Apátistvánfalva Határőr Emlékhely Facebook csoportjának oldalát, akkor látható, hogy nagyon sok volt határőr látogatója van. Ennyi ember, mint amennyi most idén, 2023. június 25-én itt volt Apátistvánfalván a Szent László napi koszorúzáson, még soha nem volt, ami rendkívül örvendetes.

A Körmenti Rendvédelmi Technikum nem a teljes kihasználtsággal végzi alapfeladatát, mely egyre hatékonyabb és intenzívebb pályaaorientációs tevékenységet követel tőlünk. Nem adjuk fel! A nappali rendszerű, egy-, másfél és kétéves szakmai képzés technikus képzés, ami még ki van egészítve felnőttképzés keretében tíz hónapos rendőrképzéssel és annak későbbi ráépüléseként a technikus képzettséggel. Dolgozunk lelkesen, az iskolát és a képzést tudjuk népszerűsíteni, szívesen választanak minket. A szakmát is tudjuk valamilyen szinten népszerűsíteni, de azt tudni kell, ha valaki nem akar asztalos lenni, hiába beszélünk kiváló, korszerűen felszerelt iskoláról, akkor sem fog asztalosnak jelentkezni.

A határőrség megszűnését én viszonylag könnyen átvészelttem. Azért mondhatom ezt, mert akkor mi már a Szent László Határrendészeti iskolában dolgoztunk, illetve a Körmenti Rendészeti Szakközépiskolában, ahol akkoriban már folyt rendőrképzés és határrendész képzés vagy határőrképzés. Dolgoztak már határőr tisztek és rendőrtisztek is az iskolában, és akkoriban mi már nem a végrehajtásban szolgáltunk, hanem egy belügyi háttérintézmény alkalmazottai voltunk.

Esetünkben a munkánk során mindössze annyi történt a fúzió kapcsán, hogy lecseréltük a váll-lapjainkat, és zöld helyett kéket tettünk fel egyik napról a másikra. Egyébként ugyanúgy dolgoztunk tovább az iskolában.

Én 1987-ben végeztem a Kossuth Lajos Katonai Főiskolán, aztán 1987-ben kikerültem Szentgotthárdra az őrsre parancsnokhelyettesnek. Ugye akkor ez volt a legnagyobb őrs a Zalaegerszegi kerületnél. Közös elhelyezésben voltunk a FEP-el (forgalom-ellenőrző pont, határátkelőhely), gyönyörű hely volt, nagyon nehéz, de nagyon szép és kihívásokkal teli feladatokkal. Szentgotthárdon volt az ötméteres határsávtól elkezdve a jelzőrendszeren keresztül minden: a vasút, a műút, a város közelsége a határhoz, megszakítás a jelzőrendszerben a vonatkilépésnél, mellettünk határátkelőhely, tehát minden, ami a határőrizetben bonyolíthatta a helyzetet, a fő-

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

iránytól elkezdve, az itt Szentgotthárdon megtalálható volt. Nagyon szerettem ezt a tevékenységet, majd közben kikerültem Kétvölgyre helyettesíteni.”¹¹

Levéltári emlékek

A Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára a Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság iratait az 1949-től 1995-ig, a Zalaegerszegi Határőr Kerület megszűnéséig felölelő időszakból őrzi. A levéltári kutatás során a Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság működése idején keletkezett általános tartalmú iratok, statisztikák, kimutatások, jelentések és parancsok voltak fellelhetők az apátistvánfalvai őrszel kapcsolatban. Ezek a dokumentumok az őrs napi életébe nem igazán engednek bepillantást.

Az 1949–1970 közti időszakból származó iratok között két esetben volt fellelhető az apátistvánfalvai őrs kifejezés, 1949-ből egy október havi „harcérték jelentés” és 1951-ből egy „büntetlen határsértés kivizsgálása az apátistvánfalvai őrs területén” című dokumentum kapcsán.

Az 1949-ből származó harcérték jelentést Felkai Tibor határőr őrmester, őrsparancsnok készítette 1949. október 26-án az 1/3. honvéd határvadász őrsparancsnokságon, Apátistvánfalván. Az október havi harcérték jelentésben a létszám (Ti., Ths.(1fő), Ts.(4fő)., Leg. (22fő), valamint a rendelkezésre álló fegyverzet (48.M.gp.(1), 48.M.gsz.(2), 48.M.gpi.(12), Pi.(3), Kgr.(120) és lőszer mennyisége került rögzítésre, továbbá „vonat anyagról és Eü. állományról” (Ló(2), Ojm.(1), Kp.(4), Seb.csomag. (60) tesz említést.¹²

¹¹ Dremmel István rendőr mérnök ezredessel, a Körmendi Rendvédelmi Technikum oktatási-igazgatóhelyettesével történt beszélgetés alapján, 2023. június 25. Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely, Szent László napi határőr megemlékezés

¹² Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára, HU-MNL-ZML-XXVI.1602., Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság iratai, 1/3. honvéd határvadász őrsparancsnokság, Apátistvánfalva, 1949. október havi harcérték jelentés

A büntetlen határsértés kivizsgálása az apátistvánfalvai őr területén a III. 6-án „tárgyú dokumentum egy büntetlen határsértés körülményeinek kivizsgálásával kapcsolatos megállapításokról szól.

„Az apátistvánfalvai őr területén Szentgotthárd 5256 K térkép szerint vízszintes 435 és függőleges 289/2 területén 1951. március 6-án kb. 01h-kor 2 ismeretlen férfi büntetlen határsértést követett el kifelé.

Az elkövetett határsértést az őr vegyes szolgálatot ellátó járőre Kiss Sándor és Lelle István áv.hőrök fedezték fel nyomsávellenzés közben 01h 40 perckor. A nyomsávon 2 fő férfi kifelé irányuló nyomait, valamint egy fehér lepel darabot találtak, és a nyomokat megvizsgálva kétséget kizárólag megállapították, hogy a nyomok a drótakadályon túlrá vezetnek és a drót túlsó oldalán a frissen esett hóban 3-4 férfi nyoma volt. A nyomsávon és a nyomsáv felé vezető területen azonban csak 2 fő nyomát észlelték, amiből az volt megállapítható, hogy a határsértőket a túloldalón várták és esetleg az aknazáron való áthatolásnál a határsértőknek segédkeztek. A járőr az észlelést 01 h 40 perckor Rakétával jelentette az őrsre, az őr a zlj-hoz és zlj. pedig a kerülethez. A jelentés vétele után a zlj.pk.hüti. és feld.ti. a helyszínre ment és nyomokat kb. 4 km távolságra tudták visszafelé követni Újbalázsfalva irányába. A nyomok mindig nyílt területen vezettek, az erdőparcellákat elkerülve. A nyomokból és a drótakadály mellett talált fehér lepel darabból és a dróton lévő fehér cérnadarabokból megállapítást nyert, hogy a határsértők hólepelben közelítették meg a határvonalat és ezért kerülték az erdőparcellákat. Ugyanis az éjszaka kb. 6-8 cm-es hó esett. A hóban a nyomok mellett a lepel által okozott súrolások nyomai tisztán látszóttak.

A megállapítás szerint a határsértés 24 és 01 h között történt és a nyomsáv ellenzró járőr 01 h 40 perckor fedezte fel.

A határsértés helyén a terep részben erdővel fedett dombos terület, de a határvonal nyílt területen is megközelítható. 2 soros drótakadály és gyalogsági taposóakna telepítve van, azonban a telepítési rendszert a jugoszlávok ismerik, mert ezen esetben is az aknasor közé lépve akadálytalanul hatoltak át a műszaki záron. A telepített aknazár a célnak nem megfelelő, mert

az aknák ritkán vannak telepítve és minden segédeszköz nélkül könnyűszerrel átléphető.

Az őrs szolgálatszervezése a kérdéses határőrnapon megfelelő volt, az őrspk. a rendelkezésére álló erőt a határ lezárására felhasználta ugyan, a helyzeti adatoknak illetve a határhelyzetnek megfelelően súlyképzése is helyes volt, a súlyterület az őrs jobbsávjában volt kijelölve és az megfelelően is volt őrizve.

A határsértés helye csak másodlagos súlyterülete az őrsnek, és ezen a területen kevesebb jőr. teljesített szolgálatot. Határsértés helyének közelében az éjszaka folyamán 3 jőr. teljesített szolgálatot, 2 járőr pedig elhaladt azon a ponton, illetve nyomsávellenzést végzett. A határsértés helye mögött Orfalutól D-re lévő völgyben is volt egy vegyesszolgálatot ellátó járőr. A szolgálat irányításában a hiba ott történt, hogy az éjjeli járőr egy óra késéssel indult ki és az ott előzőleg szolgálatot teljesítő járőr bevonult, a két járőr nem a terepen váltotta egymást, és így a határvonal kb. 45 percig őrizetlen maradt. A mélységben azonban ekkor is volt járőr.

A járőr késésének oka az volt, hogy a szolgálat vezénylésében illetőleg az elkészített határvédelmi tervben az őrspk.-nak változást kellett eszközölni, mert egy kijelölt bajtárs betegség folytán szolgálatba nem volt vezényelhető.

A határsértést elősegítette az a körülmény, hogy a határsértők környékbeli lakosok lehettek, mert a nyomokból ítélve a terepet tökéletesen ismerték és a fehér havas mezőben hólepelben közlekedtek, többször megálltak és figyeltek és a határvonalat teljes harcszerűen, egymástól távolabb menve közelítették meg. Orfalu község D-i szegélye a határvonaltól kb. 4-500 méterre van csak. A község ellenséges érzelmű lakossága pedig a határsértőket segíti.

Az őrspk.-nak előzőleg semmilyen adata nem volt a készülő határsértésre, határsértéssel a határhelyzet alapján a jobb sávjában számolt és a súlyt és itt képezte. A határsértés helye csak másodlagos súlyterülete az őrsnek és ezért az őrzése is gyengébb volt, mint az elsődleges súlyú területnek.

A polgári lakossággal az együttműködés rossz, a község lakosságának túloldali kapcsolatainak vannak és több ízben előfordult, hogy a határsértőket útbaigazítással és élelemmel is támogatták.

A bekövetkezett határsértésért felelőség terheli Molnár János áv. alhdgy. őrspk.-t, mert a kiinduló járőrök nem a terepen a határ közelében váltották egymást az egyik járőr előbb vonult be, mint a másik váltás kiindult volna és így a határvonal kb. 45 percig őrizetlen maradt. Ezt a felelőséget azonban enyhíti az, hogy a kérdéses időben a határvonaltól mélységben körülbelül 400 m-re egy járőr teljesített szolgálatot.

Felelős továbbá Forták István és Tihanyi Tibor áv. hőrökből álló vegyesjárőr, akiknek menetvonalát a határsértők keresztezték és a határsértőket nem fedezték fel, mert szolgálatukat nem a kellő és megkívánt emberiséggel látták el. Felelős továbbá Tarnai Tibor és Vejki Sándor áv. hőr.-ből álló járőr is, akik a kérdéses időben a 9-10 vp. között teljesítettek szak. jőr. szolgálatot a határsértés helyén. A felelőséget enyhíti az, hogy a járőr nagyobb szakaszt kapott, mint az előírásos és így a rábízott területet megőrizni képtelen volt.

A hibát abban látom, hogy az őrspk. még rövid ideje van az őrsön, kellő tapasztalatokkal még nem rendelkezik, és ezért fordulhatott elő az az eset, hogy a bevonuló járőr pótlásáról időben nem gondoskodott és így a járőrök nem a terepen váltottak.

A másik súlyos hiba az, hogy a járőrök teljesen harcszerűtlenül mozogtak, amit kivizsgálásom során személyesen is tapasztaltam, szolgálatukat nem a kellő éberséggel és figyelemmel látják el, ez pedig a hiányos ellenőrzés és nem kielégítő pol. munka eredménye. Bajtársakban nincs tudatosítva a járőrszolgálatban harcszerű rejtett mozgás fontossága, csak végigmennek a menetvonalukon, de közelükben történő eseményeket észre nem vesznek.

Az őrspk.-ot és őrspol. vezetőt a kivizsgálásnál jelen lévő kerpk. és a kerpol. alosztályvezető kioktatta, az őrsre beosztott bajtársakat összehívva az esemény ki lett értékelve és a bajtársaknak a harcszerű mozgás fontossága meg lett magyarázva.

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

A fenti hibákat illetve oktatási hiányosságokat és az őrspek. tapasztalatlan voltát figyelembe véve fenyítés kiszabásától ezúttal eltekintettem.

Az esemény tanulsága az, hogy a járőrök nem kellő módon való ellenőrzése arra vezet, hogy a járőrök szolgálatukat figyelmen kívül, nem a kellő éberséggel látják el és a járőr közelében is megtörténhet a büntetlen határsértés.

A másik tanulság az, hogy a határ közelében lévő falvak vagy települések határ felőli oldalát különösen éjjel erősen zárva kell tartani, a község kijáratait állandó figyelés alatt kell tartatni még akkor is, ha ez nincs súlyterületnek megjelölve. Nem elég egy járőrrel őriztetni a faluszegélyét és a járőr rábízott 1200 m-es szakaszt eredményesen... ”¹³

Az 1991-es évből fellelhető a 3. határőr kerület 1991. évi feladataira vonatkozó parancs, ami az őrsőkre vonatkozó általános feladatok leírásán túl tartalmaz Apátistvánfalvára vonatkozó speciális részt is.

A Belügyminisztérium Határőrség 3. kerület parancsnokának, Joó Gábor ezredesnek 01/1991. Zalaegerszegen, 1990. december 28-án kelt parancsa a 3. határőr kerület 1991. évi feladatairól rendelkezik.

„A nemzetközi és belpolitikai helyzetben beállt változások nagymértékben befolyásolják a kerület határőrizeti tevékenységét. A határőrizeti helyzet, a befolyásoló tényezők várható dinamikus változásai alapján számolok:

- *1991-ben a határőrizet további bonyolultságával, változásával. A határsértők, menekültek folyamatos aktivitásával egész évben.*
- *Kifelé irányuló határsértéssel, elsősorban külföldiek, /:hazánkba illegálisan bejutott, letelepedett vagy menekült státuszt kaptak:/ részéről.*

¹³ Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára, HU-MNL-ZML-XXVI.1602., Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság iratai, 2.Áv. Határkerületi Parancsnokság, 075.761./10/T-1951. szám., Büntetlen határsértés kivizsgálása az apátistvánfalvai őrs területén III. 6-án

- *Befelé a szomszédos országok állampolgárai, valamint korábban kiszököttek részéről.*
- *Határsértő segítőkkel, illetve embercsempész tevékenységgel magyar, román, illetve török állampolgárok részéről.*
- *Mindkét irányú árucsempészéssel, valamint határsértéssel szórakozás, rokonlátogatás és vásárlás céljából.*
- *A jugoszláviai belső feszültségek fokozódása esetén a határőrizeti helyzet lényeges változásával, jugoszláv állampolgárok és ott tartózkodó külföldiek tömeges beutazásával, illetve illegális beáramlásával.*
- *Az öbölválság további éleződése esetén határátkelőhelyek, határőrségi és határőrség által őrzött objektumok elleni terrorcselekménnyel.*
- *A határforgalom általános növekedésével, külföldi és magyar állampolgárok részéről.*
- *A pápa magyarországi látogatása időszakában külföldiek tömeges beutazásával. A határátkelőhelyeken az esetlegesen bevezetésre kerülő szigorító intézkedések esetén az utasok ellenállásával, a határátkelőhelyek rendjének megzavarásával.*
- *Mindkét viszonylatban az államhatáron közös rendezvények szervezésével, ideiglenes átkelőhelyek nyitásával, illetve a határrendsértések számának növekedésével.*

Az erők-eszközök célszerű csoportosításának iránya: Körmend-Szentgotthárd-Fürstenfeld, a rábafüzesi és szentgotthárdi őrs, Sztg. FEP. működési területe.

A Magyar Köztársaság államhatárán a kifelé és befelé irányuló tiltott határátlépések felderítése és megelőzése, megszakítása, a határforgalom gyors, kulturált, biztonságos ellenőrzése, a határrend fenntartása, a kerület tevékenységének, szervezetének korszerűsítése érdekében

MEGPARANCSOLOM:

1./ A kerület alegységei a Magyar Köztársaság államhatárát 1991. január 1-től „RENDES” szolgálattal őrizték. A határőrizeti nap megegyezik a rendes nappal /:00.00-24.00:/

A határőrizetet egylépcsőben, a határvonaltól számított általában 5 km-es területsávban szervezzék.

1. / Az őrsök feladatai

a. Általános feladatok:

Készüljenek fel és hajtsák végre a hivatásos határőrizetre történő átállás feladatait. Folyamatosan kísérjék figyelemmel a határőrizeti helyzet alakulását és az azt meghatározó, befolyásoló tényezők elemzése, értékelése után önállóan határozzák meg a határsértők valószínű mozgási irányát és idejét.

Az erők, eszközök alkalmazásában tanúsítsanak nagyobb rugalmasságot. Törekedjenek az erők, eszközök változatos, sablonmentes alkalmazására. A határőrizet megszervezésére naponta hozzanak elhatározást.

Az államhatár őrizetét, a határrend fenntartását az őrsök járőrözéssel, az eddig alkalmazott járőrnemek alkalmazásával, a manőverezés lehetőségeinek maximális kihasználásával hajtsák végre.

A határőrizet megszervezésében elsődleges szerepet kapjon a járőrözés meglepetésszerűsége, a rejtettség. Állandó váltású szolgálati helyeket csak a legszükségesebb terepszakaszokra határozzanak meg, számolva azok terelő hatásával.

A határátkelőhelyekre levezető nagyforgalmú utakra, a leálló gépjárműből kiszálló személyek ellenőrzésére engedélyezem a járőrök vezénylését azzal, hogy erre a szolgálatra külön felkészített határőröket vezényelhetnek.

Folyamatosan gyűjtsék a helyzeti adatokat, azokra történő reagálásokat gyorsítsák. Hajtsanak végre szemrevételezést a működési területünk módosulásakor, illetve a fő irányokban szükség esetén.

A hivatásos határőrizetre történő átállás során megfelelően készítsék fel az állományt a működési terület alapos megismerésére, a feladat ellátására. Biztosítsák a kötelékrendezés rangját, a feladatok pontos meghatározását, értelmezését. A végrehajtókat rendszeresen számoltassák be a végzett munkáról, követeljék meg a járőrök pontos eligazítását.

A határjeleket, határnyiladékokat havonta egy alkalommal hivatásos ellenőrizzze, okmányolja, az eltereléseket jelentse.

Biztosítsák a hivatásos állomány részéről a határőrizeti feladatok folyamatos irányítását, ellenőrzését. Hivatásos őrsön tartózkodása esetén igazítsa el és fogadja a járőröket.

A sorállományúak közül határőrizeti-, illetve őrsügyeletesi szolgálatot csak kellően felkészített állomány láthat el. Hivatásos határőrizeti ügyeletes szolgálatot szükség szerint lásson el

Növeljék a járőrellenőrzések váratlanságát, igényességét. Javítsák az ellenőrzések hibafeltáró és megszüntető jellegét. A szolgálatot teljesítőkkal szemben támassanak magasszintű követelményt az állampolgárokkal szembeni eljárásban. Törekedjenek az eljárás alá vont személy ügyének gyors, szakszerű rendezésére. Akadályozzák meg a sértő, meg nem engedhető bánásmódot.

A kerület csatlakozások biztosítását az érintett őrsparancsnokok önállóan szervezzék meg és a határőrizeti naplóba rögzítsék. A bizonytalan adatok tisztázására naponta vezényeljenek 3-5 fős riadócsoportot. A gépjárműveket járőrök, riadócsoport szállítására, valamint vételezésre alkalmazzák. A H-63 M. jelzőkészülékeket továbbra is csak objektumőrzésre alkalmazzák.

A szolgálati kutyákat elsősorban határsértők valószínű mozgási irányába vezényelt járőrök, terepkutatást végrehajtók és a riadócsoport megerősítésére alkalmazzák.

Szigorúan tartásák és tartassák be a 018/1989. KERPK-i Intézkedésben megfogalmazottakat.

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

Intézkedjenek az államhatár rendjének fenntartására, a vonatkozó nemzetközi szerződésekből és egyezményekből adódó kötelezettségek teljesítésére, a személyi állomány felkészítésére, a határ közelében végzendő felvilágosító munkára, határrend sértések megelőzésére.

A bekövetkezett határrendsértéseket az előírásoknak megfelelően dokumentálják, az eljárást a jogszabályok előírásai szerint folytassák le.

Együttműködésre utaltakkal az új helyzetnek megfelelően pontosítsák a feladatokat, a végrehajtásban résztvevő állományt ennek megfelelően képzéssé fel.

Lépjenek érintkezésbe a helyi kormányzatok vezetőivel, tisztázzák azok viszonyát a határőrizeti feladatokhoz. Törekedjenek a folyamatos kapcsolat kialakítására. Hatáskörébe tartozó kérdésekben adjanak részükre segítséget, határközeli jogszerű tevékenységüket maximálisan biztosítsák, az attól eltérőket szüntessék meg.

A személyi állományt elsősorban a megváltozott jogszabályokban, utasításokban, parancsokban meghatározott feladatokra készítsék fel. Oktassák az állományt az őrs sajátos helyzetéből adódó feladatokra, a tiszteseket és a belszolgálatot az őrs tevékenysége követelményszintű irányítására.

A meghatározottak szerint hajtsák végre a megszüntetett és szünetelő objektumok őrzését. A hivatásos határőrízetre történő áttéréssel az üres őrsök őrzésére külön intézkedem.

b./ Az őrsök sajátos feladatai
Apátistvánfalva őrs:

Hajtsa végre értékesítésig a kétvölgyi őrs objektumának őrzését. Készüljön fel az őrs tevékenységének szüneteltetésére, személyállománya átcsoportosítására, működési területének a bajánsenyei őrs részére történő átadására 1991. május 31-ig."¹⁴

¹⁴ Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára, HU-MNL-ZML-XXVI.1602., Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság iratai, Belügyminisztérium Határőrség 3. kerület parancsnokának 01/1991 parancsa a 3. határőr kerület 1990. évi feladataira

Ugyanezen évből az „apátistvánfalvai őrs határszakaszának módosítására”, az „apátistvánfalvai és kétvölgyi objektum őrizetére”, valamint az „apátistvánfalvai őrs megszüntetésre, feladatainak átadására” vonatkozó parancsok is fellelhetők.

A Belügyminisztérium Határőrség 3. kerület parancsnokának, Joó Gábor határőr ezredesnek az 01/10/1991. Zalaegerszegen, 1991. május 21-én kelt kiegészítő parancsa az apátistvánfalvai őrs határszakaszának módosításáról szól.

„A kerület szervezeti rendjének, tevékenységének átalakítása az átszervezésre készített ütemtervnek megfelelően az őriszentpéteri határőrizeti kirendeltség 1991. május 30-án 10,00 órától megkezdte tevékenységét.

Adja át határszakaszát és működési területét az A-108 határkőtől az A-169 határkőig.

Az őrs határszakaszát az A-107 határkőtől az A-148 határkőig módosítom, és 7.751 méter hosszban határozom meg.

Szervezzen együttműködést a kirendeltség vezetőjével.

Határőrizeti feladatait 1991. május 30-án 10,00 órától a módosított működési területen végezze.”¹⁵

Az apátistvánfalvai és kétvölgyi objektum őrizetéről a Belügyminisztérium Határőrség Zalaegerszegi Igazgatóság Igazgatójának, Joó Gábor határőr ezredesnek a 01/35/1991. Zalaegerszegen, 1991. november 01-jén kelt kiegészítő parancsa rendelkezik.

¹⁵ Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára, HU-MNL-ZML-XXVI.1602., Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság iratai, Belügyminisztérium Határőrség 3. kerület parancsnokának 01/10/1991. kiegészítő parancsa az apátistvánfalvai őrs határszakaszának módosítására

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

„Az apátistvánfalvai őrs tevékenységét 1991. november 04-én megszüntetem. Az apátistvánfalvai őrs megszűnésével a kétvölgyi és az apátistvánfalvai őrs objektumának őrizetét a Felsőszölnök I. őrs 1991. november 04-én 17,00 órától épületgondnokkal hajtsa végre.

Az objektumok őrizetét a 11/1991. sz. OPK. parancs szerint szervezze.”¹⁶

A Belügyminisztérium Határőrség Zalaegerszegi Igazgatóság igazgatójának, Joó Gábor határőr ezredesnek a 01/36/1991. Zalaegerszegen, 1991. november 01-jén kelt kiegészítő parancsa az apátistvánfalvai őrs megszüntetéséről, feladatainak átadásáról szól.

„Az igazgatóság szervezeti rendjének, tevékenységének átalakítása az átszervezésre készített ütemtervnek megfelelően az apátistvánfalvai őrs tevékenységét 1991. november 04-én megszüntetem.

Az őrs határszakaszát az A-107. határkötől az A-148. határköig, 7.151 m hosszban a felsőszölnöki őrs vegye át.

Állományát, anyagait az ütemtervnek meghatározottak szerint csoportosítsák át a Felsőszölnök I. őrsre.

Az apátistvánfalvai objektum őrizetét a Felsőszölnök I. őrs biztosítsa épületgondnokkal.”¹⁷

Az apátistvánfalvai emlékhelyen 2023. június 25-én megtartott Szent László napi megemlékezés

¹⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára, HU-MNL-ZML-XXVI.1602., Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság iratai, Belügyminisztérium Határőrség Zalaegerszegi Igazgatóság igazgatójának 01/35/1991. kiegészítő parancsa az apátistvánfalvai őrs megszüntetésére, feladatai átadására

¹⁷ Magyar Nemzeti Levéltár Zala Vármegyei Levéltára, HU-MNL-ZML-XXVI.1602., Zalaegerszegi Határőr Igazgatóság iratai, Belügyminisztérium Határőrség Zalaegerszegi Igazgatóság igazgatójának 01/36/1991. kiegészítő parancsa az apátistvánfalvai őrs megszüntetésére, feladatai átadására

„Tisztelt Tábournok Urak, Tisztelt Ezredes Urak, Tisztelt Hölgyeim és Uraim, Tisztelt Megjelentek! Köszöntöm Önöket a házigazda Körmen di Rendvédelmi Technikum nevében Apátistvánfalván, a mára már kultikussá vált határőr emlékhelyen, a határőrség hagyományainak, valamint területi szellemiségének ápolása és fenntartása érdekében megrendezésre kerülő koszorúzási ünnepségünkön.

1992-től Szent László napján, június 27-én ünnepeljük Magyarországon a „Határőrség Napját”. 2022. december 31-én megemlékeztünk a határőrség megszűnésének a 15. évfordulójára. A rendőrség mai és a határőrség korábbi köte lékében szolgálatot teljesítő munkatársaknak, valamint a határőrség nyugállományú tagjainak szép emlékeket idéznek ezek az ünnepek.

Újabb nehéz éven vagyunk túl, mely minden szempontból embert próbáló volt. Ezer éven keresztül, itt az egykori gyepük kezdeténél mindig ilyen volt az élet, mind elődeinknek, mind pedig a határok mostani őrzőinek. Komoly kihívás volt mind a kettő. Sokan eltávoztak közülünk a szolgálat alatt és után, akkor és ma is, rájuk is emlékezünk mai ünnepségünkön. Szerencsére mindig állnak előttünk olyan példaképek, akiből erőt meríthetünk.

A magyar nemzet és az erdélyi magyarok a cserhalmi csata óta Szent Lászlót, a lovagkirályt tekintik Magyarország határai őrzőjének, aki bárdjával kiverte a pogányokat a keresztény Európából. A középkor végén már létezett az a vélekedés, mely szerint Magyarország a kereszténység védőbástyája. A szent királyokat követve a magyar nemzet az elmúlt ezer év során nemcsak Magyarország, hanem egész Európa határait védte. Így volt ez korábban, és így van napjainkban is.

A magyar lovagkorra I. László életéből a cserhalmi csata jelenetei gyakorolták a legmélyebb hatást. Ezekről énekeltek a hegedűsök, s a képzőművészet többféleképp megörökítette. Számos középkori templom falán is megtaláljuk megfestve ezt a legendát.

1068-ban a besenyők úz segédcsoportokkal Ozul vezetésével betörték Magyarország területére, végigpusztítva Erdély nagy részét, hatalmas zsákmányt ejtve. Mikor azonban ki akartak vonulni az országból, Salamon király, Géza és László hercegek az útjukat állták.

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

Szent László királyunk igazi lovagkirályként, izig-vérig katona volt, ugyanakkor kiváló politikus, stratégia és törvényhozó. Neki köszönhetjük a határőrizet fontosságának törvényi elismerését is.

Az ő neve napján idézzük meg újra azt a szellemiséget, elkötelezettséget, hazafiságot, ami a határok őrzőit mindig is jellemezte.

Az Országos Rendőr-főkapitányság a Határőrség Országos Parancsnoksága jogutód szerveként kiemelt figyelmet fordít ma is a határőrség hagyományainak, valamint testületi szellemiségének ápolására és fenntartására.

A határőrség emlékét őrző apátistvánfalvai Határőr Emlékhelyen, a határőr emlékműnél most ünnepélyes keretek között koszorúzási ünnepséget tartunk.

Kérem, hogy a koszorúzási ünnepség első mozzanataként hallgassuk meg a Himnuszt, ezt követően pedig a határőr indulót.

11.05 – 11.09 Himnusz, határőr induló

Tisztelt Vendégeink, Hölgyeim és Uraim! A koszorúzási ünnepség következik. A határőr hősök emlékhelyénél és a hősök falánál koszorút helyez el:

A határőrség volt parancsnokai nevében Béndek József nyugállományú altábornagy és Kiss Kálmán nyugállományú vezérőrnagy, a határőrség volt országos parancsnokai.

A határőr hősök emlékhelyénél koszorút helyez el:

A Körmenti Rendvédelmi Technikum nevében Dremmel István r. ezredes, a Körmenti Rendvédelmi Technikum oktatási igazgatóhelyettese.

A Vas Vármegyei Rendőr-főkapitányság nevében Dedics Zoltán r. ezredes, a Vas Megyei Rendőr-főkapitányság rendészeti főkapitány-helyettese.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Határrendészeti Tanszék és a Határőr Kultúráért Alapítvány nevében Dr. Balla József rendőr ezredes, a Határrendészeti Tanszék tanszékvezetője és Vájlók László r. alezredes, a Határrendészeti Tanszék mesteroktatója.

A Magyar Rendvédelmi Kar nevében Powell Pál, a rendvédelmi kar elnöke.

A Szombathelyi Határőr Nyugdíjasok Egyesülete nevében Illauszki Tiborné ny. hőr. őrnagy és Lőrincz Sándor egyesületi tag.

A Határőr és Rendőr Nyugdíjasok Nagykanizsai Egyesülete nevében Bíró László ny. hőr. ezredes.

A Határrendész Motoros Baráti Szövetség és a Nyugati Szél Motoros Egyesület nevében Czukor Gergely r. alezredes és Udvardi József ny. hőr. alezredes.

A Mosonmagyaróvári Határőr Klub nevében Takács Imre ny. hőr. alezredes.

A Komáromi Határőr Nyugdíjas Közösség nevében Andorka Árpád ny. hőr. törzszászlós.

A Kőszegi és a Hargitai IPA nevében dr. Jónás Zsigmond ny. r. ezredes és Hargita megyéből Sánta Pál alezredes.

A Határőr Hagyományörző Baráti Társaság nevében Keresztes Csaba r. törzszászlós és Boda József zászlós.

A Fertőrákosi Határőr Hajóvezetők nevében Csapó Imre ny. hőr. törzszászlós és Amrus Ernő ny. hőr. főtörzssőrmester.

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

Szentgotthárd Város nevében Huszár Gábor polgármester.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, felkérem Kiss Kálmán nyugállományú vezérőrnagy urat, a határőrség volt országos parancsnokát, megemlékező beszéde megtartására.

Köszönöm, Vezérőrnagy Úr!

Tisztelt megemlékezők, megköszönöm részvételüket. Hagyományainkhoz hűen ma is emelkedett hangulatban, bajtársi összetartozással, örömmel üdvözölve egymást emlékeztünk hőseinkre, valamint a határőrségre.

Kívánok mindenkinek a jövő évi találkozás reményében jó erőt, egészséget!

A koszorúzási ünnepségünk ezzel véget ért.

Kérem, a koszorúzási ünnepség záró mozzanataként hallgassuk meg a Szózatot, majd a megemlékezés befejezéseként az il Silenziót.”¹⁸

Záró gondolatok

Mint e sorok írója, az őrs egykori sorállományú határőr őrs ellátójának, szakaszvezetőjének, beosztásomból fakadóan 1991 novemberében feladatom volt az apátistvánfalvai őrs felszámolásának koordinálása, melyet követően végül az utolsók között léptem ki az őrs kapuján. Az élet nagy forgatókönyvíró, melynek köszönhetően tizenhat évvel később, 2007-ben az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottságának ülésein az Országgyűlés Hivatalának köztisztviselőjeként személyesen lehettem tanúja Béndek József határőr altábornagy, a határőrség országos parancsnoka által a határőrség integrációjáról és a jövő kihívásairól elmondottaknak, majd a

¹⁸ Az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely Szent László napi koszorúzási ünnepség forgatókönyve. 2023. 06. 25.

Forrás: Körmentdi Rendvédelmi Technikum

december 13-i bizottsági ülés végén Kontrát Károly által felolvasott bizottsági határozat ismertetésének, melyekre most már történelmi távlatból tekinthetünk vissza.

„...Még mielőtt visszaadnám a szót elnök úrnak, szeretném megköszönni azt a támogatást a bizottságnak, amit az én nyolcéves, több mint nyolcéves országos parancsnoki munkámhoz nyújtott. Végig éreztem a támogatást, és nagyon köszönöm, akármilyen kormány volt éppen hatalmon, a határőrség felé mindig pozitívan viszonyult a bizottság, akár a Honvédelmi bizottság volt, ahonnet egyszer már elkészöntem, utána visszaköszöntünk, most megint elköszönünk, és azt hiszem ez az utolsó ilyen elköszönésünk, nekem mindenképpen, de azt gondolom, hogy most úgy tűnik, hogy a szervezetnek is. Ebből az alkalomból, hogy most úgy tűnik, hogy teljesen el kell köszönnünk, mindenkinek a helyére készítettem egy kis emléktárgyat, egy „Nyitott határokért emléklakettet”. Ezzel szeretnék kifejezni azt a közös munkát, amivel sikerült odáig eljutnunk, hogy ez az ország a Schengen-térség teljes jogú tagja lesz és az 51 százalékos határszakaszon már nem lesz ilyen jellegű határellenőrzés, tehát teljesen szabaddá válik a mozgás a képviselő uraknak is meg minden magyar állampolgárnak és uniós állampolgárnak. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen, altábornagy úr. Tisztelt Bizottság! Most pedig szeretném ismertetni a bizottság határozatát, amelyet szó szerint fogok felolvasni.

A bizottsági határozat ismertetése

„Köszönetnyilvánítás a határőrség személyi állományának. A Magyar Köztársaság határőrségének személyi állománya több évtizedes áldozatos munkájával kivívta magának a tiszteletet és megbecsülését. Működésének legutóbbi évtizede az uniós felkészülés, a fejlesztés, technológiai, szervezeti átalakítás, a komplex határellenőrzési rendszer kialakítása jegyében telt el.

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

Tevékenysége mind a nemzeti, mind a közösségi biztonsági követelményeknek maradéktalanul megfelelt, és nemcsak az Unió, hanem a szakma nemzetközi elismerését is kivívta.

A Határőrség a nemzet szolgálatában vállalt feladatait és hazánk uniós csatlakozását elősegítő küldetését kiválóan teljesítette, mely a történetének legjelentősebb állomásához érkezett. A közös munka évtizedei során a Határőrség olyan közösséggé formálódott, ahol meghatározó értékeknek számított a bajtársiasság, a szakmai tudás, a teljesítmény, az egymást segítő szolidaritás.

Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága ezúton nyilvánítja ki elismerését és köszönetét a határőrség országos parancsnoki karának és személyi állománya minden egyes tagjának. Köszönet a férfias munkáért, a haza szolgálatáért, a korszerű határrendészet megteremtéséért, a teljes jogú schengeni tagság elősegítéséért.

Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottsága egyben kifejezi a jövőre vonatkozó jókívánságát. Határrendészet továbbra is lesz, önök a rendőrség szervezetében egy új, önálló szolgálati ágként fognak tovább szolgálni. Kívánjuk, hogy jelenlétükkel, szolgálati kultúrájukkal, hagyományaikkal gyarapítsák az integrált rendőrség immár közös értékeit. Folytassák eredményes munkájukat a schengeni övezet teljes jogú tagjaként, az uniós határbiztonság garantálásában, a nemzetközi és belső együttműködés fejlesztésében. Ápolják és emlékezzenek a határőr hagyományokra a rendőrség szervezetén belül is.

Budapest, 2007. december 13.

Köszönöm szépen, és felkérem Béndek altábornagy urat a csapatzászlón a szalag elhelyezésére. Kérem a bizottság tagjait, hogy szíveskedjenek felállni! (A jelen lévők felállnak. Dr. Kontrát Károly és dr. Gál Zoltán a határőr csapatzászlóra felkötik a bizottság emlékszalagját.)

Köszönöm szépen. Tisztelt Bizottság! Most pedig a határőr hősök kopjafájának megkoszorúzása következik. Kérem a bizottság tagjait és meghívott vendégeinket, hogy együtt tegyük ezt meg. Köszönöm szépen. Az ülést

bezárom. (A bizottság tagjai és a jelenlévők az udvaron megkoszorúzzák a határőr hősök kopjafáját.) (Az ülés végének időpontja: 11 óra 56 perc) ”¹⁹

A határőrség Magyarországon, mint országos hatáskörű önálló rendvédelmi testület végérvényesen megszűnt, 2008. január 1-jén integrálódott a szervezet a Magyar Köztársaság rendőrségébe. A határőrség közel nyolcvan milliárd forint értékű vagyonával, mely elsősorban ingatlanokból, járművekből és eszközökből állt, a rendőrség gazdálkodhatott a továbbiakban.

De mi lett, és mi lesz a sorsa a fizikai értékeken túlmutató szellemiségnek, a jelenleg még élő legendának? A határőrség megmaradt és napjainkban még fellelhető tárgyi emlékeinek döntő többsége Apátistvánfalván található, melyeknek őrzése és a határőrség testületi szellemiségének és hagyományainak ápolása jelenleg elhivatott, a nemes ügy mellett elkötelezetek kezében van.

A Béndek József határőr altábornagy, Somogyi Tibor határőr alezredes és Dremmel István rendőr mérnök ezredes révén megismert gondolatok a határőrséggel szembeni elhivatottságon túl küldetéstudatról is tanúbizonytságot tesznek. Láthattam, hogy milyen érzelmekkel viseltettek a határőrség iránt. Általuk és a korábban felsorolt támogató szervezetek és segítő volt határőrök és nem határőrök összefogásának, áldozatos és önzetlen munkájának, közösségformáló erejének köszönhetően az egyedülálló szellemi és tárgyi értékek megőrzése az apátistvánfalvai emlékhelyen belül még biztosított.

Magunkénak érezzük és üzenetet is hordoz a mai korban is az emlékhely falán lévő márványtablán olvasható Kossuth-idézet a Haza iránti hűségéről és kötelességről. Kossuth gondolatait átérezve és képviselve remélhetőleg sikerül közvetíteni ezt a szellemiségét a határőrséget csak elbeszélésekből

¹⁹ Jegyzőkönyv. Az Országgyűlés Honvédelmi és Rendészeti Bizottságának 2007. december 13-án, csütörtökön, 10 órai kezdettel a Határőrség Országos Parancsnokságán megtartott kihelyezett üléséről

Forrás: <https://www.parlament.hu/documents/static/biz38/bizjvk38/HOB/0712131.htm>

Letöltés ideje: 2023.08.24.

Hottó István: Gondolatok a határőrség letűnt korának üzeneteiről, értékeiről és fennmaradt szimbólumairól

vagy abból sem ismerő új generációk számára, akik által a határőrség szellemi öröksége, hagyományai és emlékei tovább élhetnek majd, akár az Apátistvánfalvai Határőr Emlékhely kapuján kívül is.